

Bir Kâğıt Tutkunun Hikayesi;

Mehmed Ali (KAĞITÇI)...

Elk. Elo.Müh. Ulaş Birgör
ulas.birgor@emo.org.tr

Genç Türkiye Cumhuriyeti, 1929 ekonomik krizinden kamucu anlayışı benimseyen, yatırıma ve üretime önem veren politikaları ile büyüyerek çıkabilmeyi başarmıştır. Elbette bu başarıda ulusal sanayi politikalarına yaşamını adayan yurtsever teknik elemanların katkısı oldukça fazladır. Bültenimizde bu sayıdan başlayarak ulusal sanayinin yapılanmasında emeği geçen teknik elemanların mücadelesinden kesitler sunmaya çalışacağız.

Aydın ENGİN şöyle anlatıyor Kağıt Mühendisi Mehmed Ali'yi; "İzmit'te SEKA Genel Müdürlüğü binasının önündeki bakımlı bahçede bir büst var, Bu kimdir? Ve neden büstü dikilmiştir? Diye soracak olursanız, alt kattaki Mehmed Ali Kağıtçı müzesini gezmelisiniz"

İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Kimya Enstitüsü'nde öğretim görevlisiyken, dönemin koşullarıyla bakıldığında "köşeyi dönmek" için her yol var iken, bir holdinge danışman olabilecek, zehirli atık salan bir fabrikaya "zararsızdır" raporu verip dünyalığını doğrultabilecek iken Darülfünun muallimliğini bırakıp Almanya'ya kağıt fabrikalarında çalışmaya gider Mehmed Ali. Sırtında işçi tulumu, yüzü gözü boya, reçine ve kir içinde kağıtçılığı öğrenmeye başlar. Ustabaşısı, daha sonraki yıllarda SEKA'yı birlikte kuracakları, 1935'de Hit-ler'den kaçıp Türkiye'ye gelecek, her gün bisikletle Derince-İzmit arası pedal basarak fabrikanın geliştirilmesine büyük katkıları olacak olan Alman Yahudisi ve kağıtçı ustası Simon Holzmeyer'dir...

Daha sonra Fransa'ya giden Mehmed Ali, Lyon'da filigran tekniğini, Metz'de kağıt hamuru çökeltme tekniklerini kaynağından ve uygulayarak öğrenir. Sonra 'alaylı' kağıt ustası 'mektepli' bir uzman olmak üzere Grenoble Üniversitesi Kağıt Mühendisliği bölümüne girer ve 1927 yılında birincilikle mezun olur. Aynı yıl bilimsel donanımını Türkiye'de bir kağıtçılık sanayisi kurmak üzere kullanmak amacıyla ülkesine döner. Kağıdını tümüyle dışarıdan döviz ödeyerek sağlayan Türkiye Cumhuriyeti'nde uluslararası kağıt tekellerinin yerli komisyoncuları köşe

başlarını tutmuştur. Bir konferansı sırasında dünya kibrit kralının adamları, Avrupa Kağıtçılar Birliği Türkiye acentesi (ajansı diye de okuyabilirsiniz) ve Türkiye İhhisarlar (Tekel) İdaresi Genel Müdürü Behçet Bey olmak üzere üç görüşme talep edilir Mehmed Ali Bey ile. İlk ikisinde Türkiye'de kağıt endüstrisinin gelişmesi için yaptığınız girişimlere son vermesi halinde ülkeye giren kağıttan ton değer başına yüzde üç komisyon alacağını, danışman olacağını söyleyenleri anında reddeder. Tekel Genel Müdürü'nün teklifi ise, sigara paketi, kibrit kutusu, tuz kutusu için günde 10 ton kağıt kullandıklarını, bunların bir kağıt fabrikası kurarak ulusal kaynaklardan karşılanması yönündedir. Bir kaç hafta içinde tüm plan ve projeleri hazırlanır ve ihaleye çıkarılır. Üç gün kala Maliye Bakanlığı'ndan durdurulduğu yazısı alırlar. Burada fabrikanın kurulamaması için kapsamlı bir çalışma yapıldığı açıklar.

1930'lu yıllarda genç ve idealist mühendis Mehmed Ali; "Bu toprağın emeğinin yanına bu toprağın kağıdını koymak gerek, yaşamak için ekmeğe ne ise, düşünmek için kağıt odur. İkisinde topraklarında yetiştirmeyen milletler, eksikli olurlar" diyordu. Üniversitelerde konuşmalar yapıyor, basına bu yönde demeçler veriyordu. Mücadelesi ülkedeki bazı çevrelerce baltalanıyor, bunlar fabrika kurulmasını engellemeye çalışıyorlardı. İsmet Paşa ve bazı bakanlarda bu görüşe katılınca fabrika yapımı durduruldu. Fakat o günlerde İş Bankası'nın başında bulunan Celal Bayar, hammaddeleri Türkiye'de bulunan bir fabrikanın zarar edeceğine inanmadığından genç mühendisi Ankara'ya çağırdı. O günlerin birinde Kılıç Ali (İş

Bankası Kurul Üyesi) Atatürk'e söz arasında Celal Bey'in bu kararını söyleyince Atatürk, eliyle masaya vurarak; "Şimdi iş, adamının eline düştü. Celal Bey, zarar etmemenin yolunu bulur. Kendisine söyle muvaffakiyetler dileirim" diyecekti.

Yıllar sonra Mehmed Ali Kağıtçı fabrikanın üretime geçtiği o ilk günü şöyle anlatacaktı; "İzmit Kağıt Fabrikasında 18 Nisan 1936 cumartesi günü saat 14.30'da elime aldığım, Mustafa Kemal'in 'işte medeniyet hamuru' dediği ilk kağıt sahibisi, uğruna yıllarca mücadele ettiğim idealime kavuşmanın bir belgesi idi. O mutlu andaki heyecanımı bugün de aynı tazelik ve şiddetle hissetmekteyim." Projesinin selüloz üretim kısmını gerçekleştirmek için tekrar girişimlerde bulundu ve İzmit Selüloz Sanayii Müessesesi'ni ve Sümerbank Karton Fabrikası'nı kurdu.1941'de hiç bir neden gözetilmeden görevinden alındı. İstanbul Belediye Kimyahanesi Müdürlüğü'ne atandı. Teknik Üniversite Makine Fakültesi'nde kağıtçılık dersleri verdi.

Tüm yakıcı tutkusunu ve ulusal sanayi inadının, yabancı firmaların kağıt piyasasını nasıl yavaş yavaş ele geçirdiklerinin, kağıtçılık sanayisinin nasıl giderek gerilediğinden ve tüm kağıt tutkusunun öyküsünü "Kağıtçılığımız" kitabında anlattı 1977'de. 1982'de yaşamını yitiren Türkiye kağıt sanayinin kurucusu, Mühendis Mehmed Ali Kağıtçı'nın tüm emeğini ve ömrünü verdiği SEKA için kendisi görmese de korktuğu olmuştur. Fabrika 1998 yılında özelleştirildi ve anonim şirkete dönüştürüldü. 2005 yılında kapatılan SEKA yerinde şimdi bir park, 'Sekapark' bulunuyor...